

ВЕКСЕЛЬНЕ КРЕДИТУВАННЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ АГРАРНОГО ПІДПРИЄМСТВА

В статті розглянуто напрямки використання вексельного кредитування як можливого фінансового інструменту для забезпечення обіговими коштами аграрних підприємств. На основі існуючої законодавчої бази щодо регулювання вексельного обігу запропоновано можливі варіанти отримання кредиту аграрними підприємствами під заставу векселя.

Ключові слова: вексель, обігові кошти, дисконт, вексельний кредит, вексельний обіг, векселедавець, векселедержатель

В статье рассмотрено направления вексельного кредитования, как возможного финансового инструмента для обеспечения оборотными средствами аграрных предприятий. На основе существующей законодательной базы относительно вексельного оборота предложено возможные варианты получения кредита аграрными предприятиями под заставу векселя.

Ключевые слова: вексель, оборотные средства, дисконт, вексельный кредит, вексельный оборот, векселедатель, векселедержатель

In article is considered directions of bill crediting, as possible financial tool for maintenance of circulating assets of the agrarian enterprises. On the basis of existing legislative base concerning a bill turn it is offered possible variants of reception of the credit for agrarian enterprises under a bill collateral.

Keywords: the bill, circulating assets, discount, the bill credit, a bill turn, the drawer, the maker

Особливості сільського господарства об'єктивно зумовлюють необхідність впровадження в цьому секторі економіки нижчих процентних ставок за кредити порівняно з іншими її галузями. Низька оборотність оборотних засобів підприємств АПК і, особливо аграрних підприємств, робить для них кредит дорожчим, ніж для інших галузей економіки, де швидше обертання оборотних засобів збільшує грошові надходження і цим здешевлює кредит. Ця проблема ускладнюється низькою прибутковістю аграрних підприємств і високими процентними ставками за кредит в Україні.

Одним з найзручніших способів подолання кризи дефіциту грошових ресурсів підприємств аграрного сектору є вексельне кредитування. Законом України «Про підприємства в Україні» передбачено, що підприємство може поставляти продукцію, виконувати роботи, надавати послуги в кредит із сплатою покупцями (споживачами) відсотків за користування цим кредитом. Для оформлення таких угод підприємство застосовує векселі.

В Україні проблематика вексельного кредитування є відносно новою. Ще не так багато науковців приділяють увагу дослідженню цього інструменту кредитного забезпечення підприємств. Серед дослідників, що займаються проблемою використання векселів для фінансового забезпечення діяльності підприємств, можна виділити Белякова М. М., Малюка В. М., Мерес'єва Т. І., Руденка Т. Однак проблеми вексельного кредитування аграрних підприємств досліджені досить мало. Тому метою статті є розгляд можливостей використання вексельного кредитування для забезпечення обіговими коштами аграрних підприємств як таких, що найбільше потребують такого кредитування.

Законодавство України про обіг векселів складається із Женевської конвенції 1930 року, якою запроваджено Уніфікований закон про переказні векселі та прості векселі, Закону України «Про цінні папери та фондовий ринок» та Закону України «Про обіг векселів в Україні», Постановою Правління НБУ від 16.12.02 р. № 508 було затверджено «Положення про порядок здійснення банками операцій з векселями в національній валюті на території України», інших законів і нормативно-правових актів, що регулюють вексельний обіг.

У загальному значенні вексель — це цінний папір, який засвідчує безумовне грошове зобов'язання векселедавця (позичальника, боржника) сплатити після настання строку визначену суму грошей власникові векселя векселедержателю (кредитору). Елементами, що в сукупності становлять вексельне зобов'язання та перетворюють його з простого цивільного боргового зобов'язання в зобов'язання, що регулюється нормами вексельного законодавства, виступають вексельні реквізити, основними серед яких є:

- валюта і сума векселя;
- дата платежу;
- безумовне зобов'язання (наказ) сплатити вексельну суму;
- найменування та адреса векселедавця;
- місце платежу.

Принцип вексельного кредитування полягає в тому, що підприємство-позичальник розраховується зі своїми кредиторами не реальними грошовими ресурсами, а банківськими зобов'язаннями заплатити у визначений термін визначену суму, оформлену у вигляді векселів. Основна перевага такого кредиту для аграрного підприємства — низька вартість поповнення оборотних засобів (низька процентна ставка по кредиту). Крім того, серед інших переваг даного виду кредитування є такі:

- погодженні кредитні ставки не змінюються залежно від економічної ситуації у країні;
- ліквідність вкладень: вексельний ринок надає можливість продати вексель чи зробити зарахування ним у банку;
- отримуючи вексельний кредит підприємство має всі переваги вексельного обігу при розрахунках зі своїми партнерами.

Вексельними кредитами є банківські операції по врахуванню (дисконту) векселів і видачі позичок під забезпечення векселів.

Вексельні кредити підприємствам обов'язково надаються за заявкою власника векселя, яка подається, як правило, до банку, в якому йому відкрито розрахунковий або поточний рахунок. При розгляді можливості надання вексельного кредиту, банк зобов'язаний переконатись, що клієнт буде спроможний своєчасно повернути кредит. Для аналізу і оцінки кредитоспроможності використовуються дані бухгалтерського обліку і звітності осіб, зобов'язаних векселями; дані інших банків; послуги незалежних аудиторських служб та інші доступні методи і засоби, що не суперечать законодавству.

Підприємством векселі подаються в банк з реєстром, форма якого встановлюється обслуговуючим банком. Подані векселі перевіряються з позиції їх юридичної та економічної надійності. З юридичної точки зору перевіряються правильність заповнення усіх обов'язкових реквізитів та повноваження осіб, які підписали вексель, а також достовірність цих підписів.

Векселі, які враховуються, повинні мати не менше двох підписів, тобто векселедавця і першого векселеотримувача. Кількість передаточних підписів свідчить про надійність векселя. В обов'язковому порядку банками перевіряється безперервність передаточних індосаментів, визначається законність володіння векселем. Законним власником векселя є та особа, на ім'я якої вексель виписано (перший отримувач), або та, на ім'я якої вчинено останній іменний індосамент, або пред'явник, якщо останній індосамент є бланковим. Метою перевірки економічної надійності векселя є встановлення повної впевненості в його оплаті. Слід

зазначити, що рішення про можливість вексельного кредитування (відмову в кредитуванні) підприємства приймається уповноваженим органом банку або уповноваженою на це особою банку.

Власник векселя має право його продати комерційному банку до настання строку платежу, тобто врахувати вексель. Врахування або дисконт векселів полягає в тому, що банк придбавши вексель за іменним індосаментом, терміново його сплачує пред'явнику, а платіж отримує тільки з настанням зазначеного у векселі строку. Економічною суттю операції врахування є дострокова грошова реалізація його власником банку і трансформація комерційного кредиту у банківський.

Використовуючи вексель, підприємство достроково отримує ліквідні кошти. Але за достроковий платіж банк утримує з номінальної суми векселя певну винагороду на свою користь, тобто вексель оплачується із знижкою. Різниця між сумою, яку банк заплатив, придбавши вексель, і сумою, яку він отримає за цим векселем у строк платежу, називається врахуванням або дисконтом (знижкою).

Після прийняття банком позитивного рішення про врахування всіх або окремих векселів установлюється сума дисконту та інших утримань з клієнта за кожним векселем, і з клієнтом укладається договір про врахування векселів. Кредит у формі врахування векселів надається шляхом перерахування на поточний рахунок пред'явника у строк, установлений у договорі про врахування, суми, що належить до сплати пред'явнику векселя.

Придбавши вексель, банк отримує право вимоги платежу по ньому, про що і повідомляє боржника. Додамо, що за векселями з платежем не у місці врахування стягується також порто (поштово-телеграфні витрати) домно (комісія банку за інкасування векселів з інших міст). До різновидів врахування належать безоборотне врахування і врахування з реверсом, які відрізняються від звичайного врахування порядком і обсягом відповідальності векселедержателя-пред'явника.

Враховуючи вимоги Женевської конвенції 1930 року, якою запроваджено Уніфікований закон про переказні векселі та прості векселі, держатель може вимагати від юридичної особи відсотки на рівні шестивідсоткової ставки, якщо інше не було обумовлено, можливо навіть зі сплатою їх в кінці терміну, а термін банківського врахування не обмежений законодавством. Зважаючи на вищенаведене та за умови створення сприятливих банківських умов, врахування банком векселів аграрних підприємств могло б по суті являти собою механізм беззаставного довгострокового

кредитування аграрних підприємств під низький процент, зі сплатою відсотків у кінці терміну, що б у свою чергу, стимулювало б розвиток сільськогосподарських підприємств та аграрного сектору в цілому.

Для аграрних підприємств, які інтенсивно використовують векселі, еластичнішою формою банківського кредитування є позики, що видаються під заставу векселів. Надання банком кредитів під заставу векселів є кредитною операцією і здійснюється на загальних принципах банківського кредитування. Особливістю цього виду кредитування є порядок надання, зберігання та реалізації застави, якою є векселі. Під забезпечення кредиту приймаються векселі, що видані лише для оформлення грошового боргу за фактично поставлені товари, виконані роботи, надані послуги. Банк приймає векселі в заставу на підставі укладеного з векселедержателем-позичальником договору про заставу, у якому також встановлюється місце зберігання заставлених векселів.

У процесі становлення ринку та підвищення динамічності нашої економіки вексельне кредитування знову опиняється в центрі уваги з ряду причин:

- сам вексель за своєю природою є цінним папером, який дозволяє оперативно вирішувати багато складних господарських та фінансових проблем;
- по вексельному кредитуванню в Україні створена мінімально необхідна правова база;
- комерційні банки та комерційні структури вже накопичили певний досвід проведення господарських операцій з використанням векселів.

Однак все вище перераховане можна віднести до загальних пріоритетів вексельного кредитування. Але країна живе, працює, розвивається в епоху становлення і утвердження ринкових відносин. Це означає, що кожне аграрне підприємство повинно аналізувати існуючі інструменти свого фінансового забезпечення та використовувати найефективніші з них на ринку послуг конкуруючих між собою фінансових установ.

Література

1. Женевська конвенція «Конвенція, якою запроваджено Уніфікований закон про переказні векселі та прості векселі», від 07.06.1930 року.
2. Закон України «Про цінні папери та фондовий ринок» від 23.02.2006 р. №3480-IV.
3. Закон України «Про обіг векселів в Україні» від 05.04.2001 р. №2374-III.

4. Постанова Національного банку України «Про затвердження Положення про порядок здійснення банками операцій з векселями в національній валюті на території України» від 16.12.02 р. № 508.

5. *Малюк В. М.* Вексель в Україні, — К.: Асоціація “Український Вексельний Центр”, 1997.

6. *Беляков М. М.* Вексель як найважливіший платіжний засіб. — М., 1992.

7. *Мересьєв Т. И.* Практика вексельного звертання в Україні. — К., 1998.

8. *Руденко Т.* Закон України «Про обіг векселів в Україні» та національне вексельне законодавство // Юридичний журнал. — № 9. — 2003.

Статтю подано до редакції 04.10.09 р.

УДК 338.43:631.11(477.64)

Н. В. Кукіна,

аспірант,

Таврійський державний агротехнологічний
університет, м. Мелітополь

ЕКОНОМІЧНІ АСПЕКТИ РОЗИТКУ РІЗНИХ КАТЕГОРІЙ ГОСПОДАРЮВАННЯ В АГРАРНОМУ СЕКТОРІ ЗАПОРІЗЬКОГО РЕГІОНУ

В статті висвітлено питання порівняльної ефективності діяльності підприємств різних організаційно-правових форм у Запорізькій області, зокрема, господарств населення, малих фермерських господарств і аграрних підприємств, створених у результаті реорганізації колективних сільськогосподарських підприємств. Зроблено висновок про неперспективність господарств населення і дрібних фермерських господарств та необхідність розвитку середніх і великих аграрних підприємств.

Ключові слова: підприємництво, категорія господарювання, сільськогосподарське підприємство, мале фермерське господарство, господарство населення, самовідтворення, ефективність.

В статье выделены вопросы сравнительной эффективности деятельности предприятий разных организационно-правовых форм в Запорожской области, в частности, хозяйств населения, малых фермерских хозяйств и аграрных предприятий, созданных в результате реорганизации коллективных сельскохозяйственных предприятий. Сделан вывод о неперспективности хозяйств населения и мелких фермерских хозяйств, а также необходимости развития средних и больших аграрных предприятий.